

ეკონომიკის მინისტრატა დოქტორის დემურ ჩოხაიძის მონოგრაფიაზე: „ენერგეტიკის მდგრადი განვითარების რეგულირების პრინციპები“

ვეკენი ბარათაშვილი, სტუ-ს სრული პროფესორი,
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი
დემურ კვარაცხელია, სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი,
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი

XX

საქართველოში ბოლო პერიოდში განსაკუთრებით აქტუალური გახდა ბუნებრივი მონოპოლიების, კერძოდ, ენერგეტიკის სექტორის სახელმწიფო რეგულირებისა და აღნიშნულ სფეროში ფასწარმოქმნის ოპტიმალური სისტემის ფორმირების საკითხი, რასაც აქვს ობიექტური მიზეზები, რომლებიც განპირობებულია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების მოთხოვნებით.

ეკონომიკური განვითარების მიმდინარე ეტაპზე, საქართველოს ეკონომიკაში არსებული უმწვავესი სოციალურ-ეკონომიკური ვითარების ფონზე, ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტებს წარმოადგენს:

- მოსახლეობის სოციალური დაცვის არსებული სისტემის გარდაქმნა-გაუმჯობესება და მისი ეფექტიანობის ამაღლება;
- სამეწარმეო აქტივობის ამაღლებისათვის და სამაჟულო წარმოების აღორძინებისათვის აუცილებელი პირობების შექმნა;

აღნიშნული პრიორიტეტების რეალურ ცხოვრებაში განხორციელება მნიშვნელოვანწილად დაკავშირებულია ეფექტიანად ფუნქციონირებადი ენერგეტიკული ბაზრის ფორმირებასთან და ენერგეტიკის სექტორის მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფასთან. როგორც მოკლევადიანი, აგრეთვე გრძელვადიანი პერიოდისათვის სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტების რეალიზაციისათვის და მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგების მისაღწევად აუცილებელია ენერგეტიკის სექტორში სამართლიანობისა და ეფექტიანობის თვალსაზრისით ოპტიმალურად დაბალანსებული ტარიფების არსებობა და შესაბამისი ფასწარმოქმნის სისტემის ჩამოყალიბება. ამასთანავე, ფასწარმოქმნის აღნიშნულმა სისტემამ უნდა უზრუნველყოს არამხოლოდ სოციალური მიზნების მიღწევა და მთელი ქვეყნის მასშტაბით სამეწარმეო აქტივობის ამაღლების ხელშეწყობა, არამედ აგრეთვე თვით ენერგეტიკის დარგის შეუფერხებელი ფუნქციონირება და ამ სფეროში ინვესტიციების განხორციელებისათვის აუცილებელი რესურსების აკუმულირება. ფასწარმოქმნის ასეთი ოპ-

ტიმალური მოდელის შემუშავება მოითხოვს ენერგეტიკის დარგის განვითარების სახელმწიფო რეგულირებას ცივილიზებული ეკონომიკური ურთიერთობების საფუძველზე, რომლის წყალობითაც სარგებელს მიიღებს როგორც თვით აღნიშნული სექტორი, აგრეთვე მთელი საზოგადოება.

ამგვარად, ენერგეტიკის სექტორის რეგულირება მისაღება იმ ზომამდე, რომლის ფარგლებშიც იგი, ერთი მხრივ, ხელს უწყობს ამ სფეროში დასაქმებული კომპანიების საქმიანობის ეფექტიანობის ამაღლებას, მეორე მხრივ, განაპირობებს მომხმარებლებისათვის მისაღებ ფასებში ელექტროენერგიისა და გაზის შეუფერხებელ მიწოდებას, მესამე მხრივ კი ხელს უწყობს ეროვნულ-ეკონომიკური უსაფრთხოების განმტკიცებას.

შემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ენერგეტიკის მდგრადი განვითარების რეგულირების პრობლემური საკითხების კვლევა, კერძოდ: ბუნებრივი მონოპოლიების საქმიანობის რეგულირების აუცილებლობის დასაბუთება, ენერგეტიკის რეგულირების სტრატეგიული მიზნებისა და პრინციპების განსაზღვრა, საქართველოს ენერგეტიკაში განხორციელებული რეფორმების შეფასება, ტარიფების დადგენა-რეგულირებისას გამოყენებული სატარიფო მეთოდოლოგიების შედარებითი ანალიზი, ენერგეტიკის სფეროში საბაზრო ინსტიტუტების ჩამოყალიბების კუთხით მიღწეული შედეგების შეფასება, ენერგეტიკის მდგრადი განვითარების რეგულირების ეფექტიანი ღონისძიებების შემუშავება და ა. შ., წარმოადგენს მეტად აქტუალურ ამოცანას და თანამედროვე ეპოქის ერთგვარ გამოწვევას, რომელიც მოითხოვს სათანადო პასუხის გაცემას დარგის პრობლემებითა და განვითარების პერესპექტივებით დაინტერესებული ქართველი მეცნიერების მხრიდან.

აღნიშნული გამოწვევის ადეკვატური პასუხის მოთხოვნებს სრულიად აკმაყოფილებს ბატონ დემურ ჩოხაიძის მიერ 2012 წელს გამოცემული მონოგრაფია: „ენერგეტიკის მდგრადი განვითარების რეგულირების პრინციპები“, რომელიც ჩვენი აზრით, კონკრეტული

დარგის განვითარების მდგომარეობის ანალიზისათვის და პერსპექტივების გამოვლენა-შეფასებისათვის ეკონომიკური მეცნიერების სფეროში ფართოდ აპრობირებული კვლევის თეორიულ-მეთოდოლოგიური საფუძვლების გამოყენების ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუშია. შესაბამისად, აღნიშნული ნაშრომი, უნდა მივიჩნიოთ ქართული ეკონომიკური მეცნიერების უმნიშვნელოვანეს შენამდნად. იგი განკუთვნილია "ენერგეტიკის პრობლემური საკითხებით დაინტერესებული სამეცნიერო და პრაქტიკოსი მოღვაწეებისათვის, უმაღლეს სასწავლებელთა პროფესორ-მასწავლებლებისათვის და სტუდენტებისათვის, აგრეთვე ქვეყნის საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებაში დასაქმებულთათვის".

მონოგრაფიაში ლოგიკური თანამიმდევრობითაა გადმოცემული ენერგეტიკის სექტორის მდგრადი განვითარების საკვანძო საკითხები. ბუნებრივი მონოპოლიის სფეროში ფასწარმოქმნის სპეციფიკისა და ენერგეტიკის რეგულირების საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინების საფუძველზე, განხილულია ენერგეტიკის სექტორის მდგრადი განვითარების სახელმწიფო რეგულირების არსი, ამოცანები, მიზნები და პრინციპები.

ავტორს სათანადოდ აქვს გააზრებული ენერგეტიკის დარგში არსებული პრობლემების (მონოპოლიის მაღალი ხარისხისა და კონკურენციის დეფიციტის კუთხით, ფასწარმოქმნის თვალსაზრისით და ა. შ.) ობიექტური ხასიათი და მათი ზემოქმედების ნეგატიური ასპექტები საზოგადოების კეთილდღეობასა და ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონეზე. შესაბამისად ენერგეტიკის სახელმწიფო რეგულირებას ავტორი მიიჩნევს დარგის მდგრადი განვითარების უმთავრეს ბერკეტად. აღნიშნული გათვალისწინებით, იგი ნაშრომის პირველ ნაწილში, განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ენერგეტიკის რეგულირების საერთაშორისო გამოცდილების განხილვას, კერძოდ, გაანალიზებულია ევროკავშირისა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების, აგრეთვე აშშ-ის ენერგეტიკის რეგულირებისას და სახელმწიფო რეგულირებისას გამოვლენილი ტენდენციები და კანონზომიერებები.

ნაშრომის აღნიშნულ ნაწილში ასევე განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა: ეფექტიანი რეგულირების პრინციპების განხილვას, ბუნებრივ მონოპოლიებად მიჩნეული დარგების პრივატიზებისა და რესტრუქტურისაციის პროცესის გაანალიზებას, ენერგეტიკის სექტორში კონკურენციის პრინციპებისა და კონკურენციის განვითარების პირობების დახასიათებას, აგრეთვე

აღნიშნულ სფეროში ფასწარმოქმნის რეგულირების ისეთი პრობლემური საკითხების განხილვას, როგორიცაა დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოს მიერ ტარიფების დადგენა როგორც ენერგიის მწარმოებლებისა და მიმწოდებლების, აგრეთვე მომხმარებლების ინტერესების გათვალისწინებით, ტარიფში გასათვალისწინებელი კომპონენტების (მათ შორის ინვესტიციურის, ტექნიკური დანაკარგების) განსაზღვრა, ჯვარედინი სუბსიდირების შუქ-ჩრდილების შეფასება და ა. შ.

ნაშრომის მეორე ნაწილში გაანალიზებულია საქართველოს ენერგეტიკის სფეროში განხორციელებული რეფორმები, კერძოდ, შეფასებულია დარგის საწარმოთა რესტრუქტურისაციის ტემპები და შედეგები, აგრეთვე განხილულია შესაბამისი საკანონმდებლო-ნორმატიული ბაზის გენეზისის საკითხები. ამავე ნაწილში ყურადღება გამახვილებულია საქართველოს ენერგეტიკის სფეროში საბაზრო ინსტიტუტების, კერძოდ, მარეგულირებელი კომისიისა და ელექტროენერგიის საბითუმო ბაზრის ჩამოყალიბების მიზეზებსა და მათ ფუნქციებზე. განსაკუთრებული ყურადღება აქვს დათმობილი საქართველოში ტარიფების დადგენისას გამოყენებული მეთოდოლოგიების ანალიზს, ტარიფების დონისა და დინამიკის შეფასებას მომხმარებელთა კატეგორიებისა და მოქმედების პერიოდის მიხედვით, აგრეთვე საქართველოსა და უცხოეთში არსებული ტარიფების დონეების შედარებით ანალიზს.

მონოგრაფიის ბოლო თავში განხორციელებულია საქართველოში ენერგეტიკის 15 წლიანი რეგულირების ძირითადი შედეგების, კერძოდ, აღნიშნულ სექტორში რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ძვრებისა და გამოვლენილი საერთო ტენდენციების ანალიზი. ამასთანავე, დასაბუთებულია, რომ გატარებული ღონისძიებების შედეგად საგრძნობლად გაუმჯობესდა მომხმარებელთა ენერგეტიკული მომსახურების ხარისხი და უფრო კონკურენტუნარიანი და მდგრადი გახდა საქართველოს ენერგეტიკული სისტემა.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ვფიქრობთ, ბატონ დ. ჩომახიძის მონოგრაფია საკვლევი ობიექტის აქტუალურობისა და კვლევის მეცნიერულ-მეთოდური ღონის გათვალისწინებით სრულიად პასუხობს მსგავსი ტიპის ნაშრომებისადმი წაყენებულ მოთხოვნებს. იგი სათანადო სამსახურს გაუწევს ენერგეტიკის მდგრადი განვითარების რეგულირების საკითხებით დაინტერესებულ პირებს, მათ შორის სტუდენტ-ახალგაზრდობასა და სამეცნიერო-პედაგოგიურ პერსონალს.

